

OFFERYNNAU STATUDOL CYMRU

2005 No. 2914

Rheoliadau Llywodraethu Ysgolion a Gynhelir (Cymru) 2005

RHAN 3

CYFANSODDIAD CYRFF LLYWODRAETHU

Ysgolion Cymunedol

- 13.—(1) Rhaid i gorff llywodraethu ysgol gymunedol gynnwys y canlynol—
- (a) y pennaeth, onid yw'n ymddiswyddo yn unol â rheoliad 26(1);
  - (b) llywodraethwyr ym mhob un o'r categorïau a bennir yng ngholofn gyntaf y tabl isod, yn y niferoedd a bennir ym mha un bynnag o'r colofnau eraill sy'n berthnasol i'r ysgol.

TABL

Categori llywodraethwr	Ysgol uwchradd-arferol	Ysgol uwchradd-dewis os oes llai na 600 o ddisgyblion cofrestredig	Ysgol gynradd-arferol	Ysgol gynradd-dewis os oes llai na 100 o ddisgyblion cofrestredig
Rhiant-Llywodraethwyr	6	5	4 neu 5	3
Llywodraethwyr AALI	5	4	3 neu 4	2
Athro-Llywodraethwyr	2	2	1 neu 2	1
Staff-lywodraethwyr	1	1	1	1 neu 0
Llywodraethwyr Cymunedol	5	4	3 neu 4	2

(2) Mae'r dewis o fod â chorff llywodraethu llai â chyfansoddiad yn unol â'r trydydd neu'r bumed golofn ar gael—

- (a) yn achos ysgol uwchradd, pan fo gan yr ysgol lai na 600 o ddisgyblion cofrestredig, a
- (b) yn achos ysgol gynradd, pan fo gan yr ysgol lai na 100 o ddisgyblion cofrestredig.

(3) Yn achos y dewisiadau a bennir ym mhedwaredd golofn y tabl, rhaid i gyfansoddiad corff llywodraethu ysgol gynradd y mae'r golofn honno'n gymwys iddi adlewyrchu un ai pob dewis cyntaf neu bob ail ddewis.

Ysgolion Meithrin a Gynhelir

14.—(1) Yn ddarostyngedig i baragraff (2), rhaid i gorff llywodraethu ysgol feithrin a gynhelir gynnwys y canlynol—

- (a) y pennaeth, onid yw'n ymddiswyddo yn unol â rheoliad 26(1);
- (b) llywodraethwyr ym mhob un o'r categorïau a bennir yng ngholofn gyntaf y tabl isod, yn y niferoedd a bennir ym mha un bynnag o golofnau 2 neu 3 sy'n berthnasol i'r ysgol.

TABL

Categori llywodraethwr	Arferol	Dewis os oes llai na 100 o ddisgyblion cofrestredig
Rhiant- Lywodraethwyr	4 neu 5	3
Llywodraethwyr AALI	3 neu 4	2
Athro- Lywodraethwyr	1 neu 2	1
Staff- lywodraethwyr	1	1 neu 0
Llywodraethwyr Cymunedol	3 neu 4	2

(2) Mae'r dewis o fod â chorff llywodraethau llai â chyfansoddiad yn unol â'r trydydd golofn ar gael yn achos ysgol feithrin a gynhelir pan fo gan yr ysgol lai na 100 o ddisgyblion cofrestredig.

(3) Gall offeryn llywodraethu ysgol feithrin a gynhelir ddarparu ar gyfer un categori o staff-lywodraethwr yn hytrach na'r ddau gategori o athro-lywodraethwr a staff-lywodraethwr, yn y niferoedd hynny, heb fod yn llai nag un, a fo'n cael eu pennu yn yr offeryn llywodraethu.

(4) Yn achos y dewisiadau a bennir yn ail golofn y tabl, rhaid i gyfansoddiad corff llywodraethu ysgol feithrin a gynhelir y mae'r golofn honno'n gymwys iddi adlewyrchu un ai pob dewis cyntaf neu bob ail ddewis.

Ysgolion arbennig cymunedol

15.—(1) Rhaid i gorff llywodraethu ysgol arbennig gymunedol gynnwys y canlynol—

- (a) y pennaeth, onid yw'n ymddiswyddo yn unol â rheoliad 26(1),
- (b) yn ddarostyngedig i baragraffau (4) a (5), llywodraethwyr ym mhob un o'r categorïau a bennir yng ngholofn gyntaf y tabl isod, yn y niferoedd a bennir un ai yn yr ail neu'r trydydd golofn.

TABL

Categori llywodraethwr	Arferol	Dewis os oes llai na 100 o ddisgyblion cofrestredig
Rhiant- Lywodraethwyr	4 neu 5	3
Llywodraethwyr AALI	3 neu 4	2
Athro- Lywodraethwyr	1 neu 2	1
Staff- lywodraethwyr	1	1 neu 0
Llywodraethwyr Cymunedol	3 neu 4	2

(2) Mae'r dewis o fod â chorff llywodraethu llai â chyfansoddiad yn unol â thrydydd golofn y tabl felly ar gael pa un a oes gan yr ysgol lai na 100 o ddisgyblion cofrestredig ai peidio.

(3) Yn achos y dewisiadau a bennir yn ail golofn y tabl, rhaid i gyfansoddiad corff llywodraethu ysgol arbennig gymunedol y mae'r golofn honno'n gymwys iddi adlewyrchu un ai pob dewis cyntaf neu bob ail ddewis.

(4) Pan fo ysgol arbennig gymunedol wedi'i sefydlu mewn ysbyty rhaid i'r awdurdod addysg lleol ddynodi'n gorff priodol—

- (a) un bwrdd iechyd lleol neu fwy nag un bwrdd i weithredu ar y cyd, neu
- (b) Ymddiriedolaeth y Gwasanaeth Iechyd Gwladol,

y mae gan yr ysgol y cysylltiad agosaf ag ef a rhaid i'r corff priodol benodi llywodraethwr cynrychioliadol i gymryd lle un o'r nifer o lywodraethwyr cymunedol a bennir ym mha un bynnag o'r ail neu'r trydydd golofn o'r tabl sy'n gymwys i'r ysgol.

(5) Pan nad yw ysgol arbennig gymunedol wedi'i lleoli mewn ysbyty—

- (a) caiff yr awdurdod addysg lleol ddynodi un sefydliad gwirfoddol neu fwy nag un sefydliad o'r fath i weithredu ar y cyd, yn sefydliad gwirfoddol priodol sy'n ymwneud â materion y trefnir yr ysgol yn arbennig ar eu cyfer, a
- (b) pan fydd sefydliad gwirfoddol priodol wedi ei ddynodi felly, rhaid iddo benodi llywodraethwr cynrychioliadol i gymryd lle un o'r nifer o lywodraethwyr cymunedol a bennir ym mha un bynnag o'r ail neu'r trydydd golofn o'r tabl sy'n gymwys i'r ysgol.

Ysgolion sefydledig

16.—(1) Rhaid i gorff llywodraethu ysgol sefydledig gynnwys y canlynol—

- (a) y pennaeth, onid yw'n ymddiswyddo yn unol â rheoliad 26(1);
- (b) llywodraethwyr ym mhob un o'r categorïau a bennir yng ngholofn gyntaf y tabl isod, yn y niferoedd a bennir ym mha un bynnag o'r colofnau eraill sy'n berthnasol i'r ysgol.

TABL

Categori llywodraethwr	Ysgol uwchradd-arferol	Ysgol uwchradd-dewis os oes llai na 600 o ddisgyblion cofrestredig	Ysgol gynradd-arferol	Ysgol gynradd-dewis os oes llai na 100 o ddisgyblion cofrestredig
Rhiant-Llywodraethwyr	7	6	5 neu 6	4
Llywodraethwyr AALI	2	2	2	2
Athro-Llywodraethwyr	2	2	1	1
Staff-lywodraethwyr	1	1	1	1 neu 0
Llywodraethwyr Sefydledig	5	4	3 neu 4	2
Llywodraethwyr Cymunedol	3	2	1	1

(2) Pan nad oes gan yr ysgol sefydliad, mae'r cyfeiriad at lywodraethwyr sefydledig yn y golofn gyntaf i'w ddarllen fel cyfeiriad at lywodraethwyr partneriaeth.

(3) Mae'r dewis o fod â chorff llywodraethu llai â chyfansoddiad yn unol â'r trydydd neu'r bumed golofn ar gael—

- (a) yn achos ysgol uwchradd, pan fo gan yr ysgol lai na 600 o ddisgyblion cofrestredig, a
- (b) yn achos ysgol gynradd, pan fo gan yr ysgol lai na 100 o ddisgyblion cofrestredig.

(4) Yn achos y dewisiadau a bennir ym mhedwaredd golofn y tabl, rhaid i gyfansoddiad corff llywodraethu ysgol gynradd y mae'r golofn honno'n gymwys iddi adlewyrchu un ai'r ddau ddewis cyntaf neu'r ddau ail ddewis.

Ysgolion arbennig sefydledig

17.—(1) Rhaid i gorff llywodraethu ysgol arbennig sefydledig gynnwys y canlynol—

- (a) y pennaeth, onid yw'n ymddiswyddo yn unol â rheoliad 26(1),
- (b) llywodraethwyr ym mhob un o'r categorïau a bennir yng ngholofn gyntaf y tabl isod, yn y niferoedd a bennir un ai yn yr ail neu yn y trydydd golofn.

TABL

Categori llywodraethwr	Arferol	Dewis os oes llai na 100 o ddisgyblion cofrestredig
Rhiant- Lywodraethwyr	5 neu 6	4
Llywodraethwyr AALl	2	2
Athro- Lywodraethwyr	1	1
Staff- lywodraethwyr	1	1 neu 0
Lywodraethwyr Sefydledig	3 neu 4	2
Llywodraethwyr Cymunedol	1	1

(2) Pan nad oes gan yr ysgol sefydliad, mae'r cyfeiriad at lywodraethwyr sefydledig yn y golofn gyntaf i'w ddarllen fel cyfeiriad at lywodraethwyr partneriaeth.

(3) Mae'r dewis o fod â chorff llywodraethu llai â chyfansoddiad yn unol â thrydydd golofn y tabl felly ar gael pa un a oes gan yr ysgol lai na 100 o ddisgyblion cofrestredig ai peidio.

(4) Yn achos y dewisiadau a bennir yn ail golofn y tabl, rhaid i gyfansoddiad corff llywodraethu ysgol arbennig sefydledig y mae'r golofn honno'n gymwys iddi adlewyrchu un ai'r ddau ddewis cyntaf neu'r ddau ail ddewis.

Ysgolion gwirfoddol a reolir

18.—(1) Rhaid i gorff llywodraethu ysgol wirfoddol a reolir gynnwys y canlynol—

- (a) y pennaeth, onid yw'n ymddiswyddo yn unol â rheoliad 26(1),
- (b) llywodraethwyr ym mhob un o'r categorïau a bennir yng ngholofn gyntaf y tabl isod, yn y niferoedd a bennir ym mha un bynnag o'r colofnau eraill sy'n berthnasol i'r ysgol.

TABL

Categori llywodraethwr	Ysgol uwchradd- arferol	Ysgol uwchradd- dewis os oes llai na 600 o ddisgyblion cofrestredig	Ysgol gynradd- arferol	Ysgol gynradd- dewis os oes llai na 100 o ddisgyblion cofrestredig
Rhiant- Lywodraethwyr	6	5	4 neu 5	3
Llywodraethwyr AALI	4	3	3	2
Athro- Lywodraethwyr	2	2	1	1
Staff- lywodraethwyr	1	1	1	1 neu 0
Llywodraethwyr Sefydledig	5	4	3 neu 4	2
Llywodraethwyr Cymunedol	2	2	1	1

(2) Mae'r dewis o fod â chorff llywodraethu llai â chyfansoddiad yn unol â'r drydedd neu'r bumed golofn ar gael—

- (a) yn achos ysgol uwchradd, pan fo gan yr ysgol lai na 600 o ddisgyblion cofrestredig, a
- (b) yn achos ysgol gynradd, pan fo gan yr ysgol lai na 100 o ddisgyblion cofrestredig.

(3) Yn achos y dewisiadau a bennir yn y bedwaredd golofn, rhaid i gyfansoddiad corff llywodraethu ysgol gynradd y mae'r golofn honno'n gymwys iddi adlewyrchu un ai'r ddau ddewis cyntaf neu'r ddau ail ddewis.

Ysgolion gwirfoddol a gynorthwyr

19.—(1) Rhaid i gorff llywodraethu ysgol wirfoddol a gynorthwyr gynnwys y canlynol—

- (a) y pennaeth, onid yw'n ymddiswyddo yn unol â rheoliad 26(1),
- (b) llywodraethwyr ym mhob un o'r categorïau a bennir yng ngholofn gyntaf y tabl isod, niferoedd a bennir ym mha un bynnag o'r colofnau eraill sy'n berthnasol i'r ysgol, ac
- (c) cynifer o lywodraethwyr sefydledig fel y bydd mwy ohonynt nag o'r llywodraethwyr eraill a grybwyllir ym mharagraffau (a) i (b)—
  - (i) tri yn fwy, yn achos ysgol y mae'r ail golofn yn gymwys iddi, neu
  - (ii) dau yn fwy, yn achos unrhyw ysgol arall.

TABL

Categori llywodraethwr	Ysgol uwchradd-arferol	Ysgol uwchradd-dewis os oes llai na 600 o ddisgyblion cofrestredig	Ysgol gynradd-arferol	Ysgol gynradd-dewis os oes llai na 100 o ddisgyblion cofrestredig
Rhiant-Llywodraethwyr	3	2	1 neu 2	1
Llywodraethwyr AALI	2	1	1 neu 2	1
Athro-Llywodraethwyr	2	2	1	1
Staff-lywodraethwyr	1	1	1	1 neu 0

(2) Mae'r dewis o fod â chorff llywodraethu llai â chyfansoddiad yn unol â'r drydedd neu'r bumed golofn ar gael—

- (a) yn achos ysgol uwchradd, pan fo gan yr ysgol lai na 600 o ddisgyblion cofrestredig, a
- (b) yn achos ysgol gynradd, pan fo gan yr ysgol lai na 100 o ddisgyblion cofrestredig.

(3) Yn achos y dewisiadau a bennir yn y bedwaredd golofn, rhaid i gyfansoddiad corff llywodraethu ysgol gynradd y mae'r golofn honno'n gymwys iddi adlewyrchu un ai'r ddau ddewis cyntaf neu'r ddau ail ddewis.

(4) Rhaid i'r llywodraethwyr sefydledig sy'n ofynnol o dan is-baragraff (1)(c) gynnwys—

- (a) o leiaf dri llywodraethwr sydd, pan benodir hwy, yn rhieni i ddisgyblion cofrestredig yn yr ysgol, yn achos ysgol y mae'r ail golofn yn gymwys iddi, neu
- (b) o leiaf ddau lywodraethwr o'r fath yn achos unrhyw ysgol arall.

Ysgolion cynradd a gynhelir

20.—(1) Mae'r rheoliad hwn yn gymwys i—

- (a) unrhyw ysgol gymunedol, wirfoddol neu sefydledig sy'n ysgol gynradd, a
- (b) unrhyw ysgol feithrin a gynhelir,

sy'n gwasanaethu ardal sydd ag un neu fwy o gynghorau cymuned.

(2) Mae rhaid i offeryn llywodraethu ysgol ddarparu ar gyfer cynnwys yn y corff llywodraethu (yn ychwanegol at y llywodraethwyr sy'n ofynnol yn rhinwedd rheoliadau 13, 14, 16, 18 a 19, yn ôl fel y digwydd) un llywodraethwr cymunedol a enwebir gan y cyngor cymuned.

(3) Os yw ysgol yn gwasanaethu ardal sydd â dau neu ragor o gynghorau cymuned, caiff y corff llywodraethu geisio enwebiadau gan un neu ragor o'r cynghorau hynny.

Hysbysu swyddi gwag a phenodiadau

21.—(1) Yn ddarostyngedig i baragraffau (2) a (3), pan fo swydd aelod penodedig o'r corff llywodraethu yn mynd yn wag, rhaid i glerc y corff llywodraethu cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol roi gwybod yn ysgrifenedig am y ffaith honno i'r person sydd â'r hawl i benodi neu enwebu person i'r swydd honno.

(2) Yn ddarostyngedig i baragraff (3), rhaid i glerc y corff llywodraethu, o leiaf ddeufis cyn y dyddiad y daw tymor swydd aelod penodedig i ben, roi gwybod yn ysgrifenedig am y ffaith honno i'r person sydd â'r hawl i benodi neu enwebu person i'r swydd honno.

(3) Nid fydd paragraffau (1) a (2) uchod yn gymwys pan fo'r person sydd â'r hawl i benodi person i'r swydd dan sylw eisoes wedi rhoi gwybod yn ysgrifenedig i glerc y corff llywodraethu pwy yw'r person a benodwyd neu a enwebwyd.

(4) Pan fo unrhyw berson ar wahân i gorff llywodraethu yn penodi neu'n enwebu person i'w benodi i'r corff llywodraethu, rhaid iddo roi gwybod yn ysgrifenedig am y penodiad neu'r enwebiad i glerc y corff llywodraethu gan nodi enw'r person a benodir neu a enwebir felly ynghyd â'i breswylfa arferol.

(5) At ddiben y rheoliad hwn, ystyr “aelod penodedig” (“*appointed member*”) yw—

- (a) llywodraethwr sefydledig;
- (b) llywodraethwr AALL;
- (c) llywodraethwr cymunedol (gan gynnwys llywodraethwr cymunedol ychwanegol);
- (ch) llywodraethwr cynrychioliadol;
- (d) noddwr-lywodraethwr; ac
- (dd) llywodraethwr partneriaeth.

Cyd-benodiadau

22. Os—

- (a) yw offeryn llywodraethu ysgol yn darparu ar gyfer penodi un neu ragor o'r llywodraethwyr gan bersonau sy'n gweithredu ar y cyd, a
- (b) os yw'r personau hynny'n methu â chytuno ar benodiad,

bydd y penodiad yn cael ei wneud gan Gynulliad Cenedlaethol Cymru neu'n unol â chyfarwyddyd a roddir gan y Cynulliad Cenedlaethol hwnnw.

Gormod o lywodraethwyr

23.—(1) Pan fo gan ysgol a gynhelir fwy o lywodraethwyr o gategori arbennig na'r nifer y mae offeryn llywodraethu'r ysgol yn darparu ar eu cyfer, rhaid i gynifer o lywodraethwyr o'r categori hwnnw ag sy'n ofynnol i ddileu'r gormodedd beidio â dal swydd yn unol â pharagraffau (2) a (3) oni fydd nifer digonol yn ymddiswyddo.

(2) Penderfynir pa lywodraethwyr a fydd yn peidio â dal swydd ar sail hynafedd, a'r llywodraethwyr sydd â'r cyfnod cyfredol byrraf fel llywodraethwr o unrhyw gategori yn yr ysgol fydd y cyntaf i beidio â dal swydd.

(3) Pan fo angen dewis at ddiben paragraff (2) un neu ragor o lywodraethwyr o blith nifer sydd â'r un hynafedd, rhaid gwneud hynny drwy fwrw coelbren.

(4) At ddibenion y rheoliad hwn, caiff llywodraethwyr cymunedol ychwanegol eu trin fel categori o lywodraethwyr ar wahân.